

ЕСТЕТИКА ДОЗВІЛЛЯ ТА ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ

ГАЛИНА ФЕСЕНКО

Популярні у школярства форми дозвілля є своєрідним культурним індикатором суспільства, оскільки окреслюють актуальні кола духовних потреб та інтересів, як дітей, так і їхніх батьків. Як показують чисельні дослідження, позанавчальний час українське школярство зазичай проводить: «гуляючи із друзями», читаючи книжки, дивлячись телевізор, займаючись спортом, а також граючи у комп'ютерні ігри. Слід звернути увагу на те, що дозвілля – це не тільки часовий інтервал («час відпочинку»), а й простір нашої свідомості, у якому відбувається розвиток чуттєво-емоційної сфери, набуття значимих якостей, у тому числі творчих. Тому й вільний час школярства може набувати більшої цінності тоді, коли насичується творчими формами, що дозволяють розкрити власні здібності (фізичні, емоційні, духовні). Саме життя спонукає нас до створення простору життєтворчості!

Естетика дозвілля вимагає крім «споживання» культури і її творення. Особливих творчих компетенцій можна набути, наприклад, у спеціалізова-

них школах естетичного виховання (музичних, художніх тощо). Художня освіта, як стверджують психологічні дослідження, позитивно впливає на гармонійне становлення дитини через розвиток правої півкулі головного мозку, що пов'язана з абстрактним мисленням (тоді як навчальний час призначений, перш за все, для розвитку лівої півкулі головного мозку). Наприклад, відомо, що ті, хто добре малюють, мають розвинуте аналітико-синтетичне мислення, вміють висловлювати своє бачення в оригінальній формі (через кольоросприйняття і почуття композиції).

Не менш позитивно впливає на розвиток дитини музичне мистецтво. За висловом Людвіга ван Бетховена, «музика – посередниця між життям розуму та життям почуттів». При цьому музика у світі школярства має бути не тільки у формі «пасивного слухання». Незрівнянно більшого значення має здатність дитини до емоційно-усвідомленого слухання й музичного виконання (наприклад, навчання дітей хоровому співу та грі на музичних інструментах).

Крім того, розвинуті творчі здібності є особливо цінними в сучасній постіндустріальній економіці, а значить, випускниці й випускники шкіл естетичного виховання можуть отримати певні переваги у професійній діяльності. Незважаючи на старі стереотипи про те, що митці завжди бідні й незатребувані, у наш час до їх праці все частіше й частіше звертається креативна індустрія (сфера розробки комп'ютерних ігор, дизайнерські студії, агенції тощо). Сучасна економіка потребує фахівчинь і фахівців із творчим мисленням, з розвинутими естетичними смаками.

Водночас, сьогодні ми спостерігаємо загальну тенденцію недооціненості естетичної освіти й виховання – як дітьми, молоддю, так і дорослими, які опікуються ними. Часто можемо чути розмови батьків, у яких, наприклад, мама висловлює бажання записати хлопця на

заняття з малювання, а тато скептично зауважує: «Навіщо? Він же художником не буде!». Втім, йдучи за такою логікою, можна заперечувати і доречність проводити дозвілля, наприклад, граючи у футбол: «Навіщо вчитися грати у футбол, якщо він не стане футболістом?». Але ж ми вчимо дитину грати у футбол здебільшого не через бажання побудувати їй кар'єру футболіста, а просто для розвитку координації рухів, швидкості реакції, зміцнення м'язів, гарної фізичної форми.

І на цьому тлі особливої уваги потребує проблема гендерної асиметрії на користь дівчат в учнівському складі шкіл естетичного виховання. Що заважає хлопцям бути присутніми у мистецьких просторах під час дозвілля?

Осмісленню такої проблеми був присвячений спільний проект Чугуївської міської ради та Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова (за підтримки Представництва Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні та структури Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок «ООН Жінки»). Історично Чугуїв склався як військове містечко, за радянських часів тут розташовувалися військове училище, військова частина. Закономірно, що у місті неабияк поширені «військові цінності» виховання «справжнього чоловіка»: мужнього, фізично витривалого, вправного – захисника вітчизни. Батьки теперішніх школярів недооцінюють роль мистецтва у розвитку хлопчиків. Утім, у традиційному вихованні офіцера завжди приділялась увага естетичному вихованню, він мав обов'язково «розумітися» на класичній музиці, вправно танцювати. Історія Чугуєва має й потужні культурні аргументи – тут, у сім'ї військового поселенця, народився майбутній видатний митець – І.Ю. Рєпін (його ім'я носить міська художня школа).

Проведений проектний аналіз був спрямований на дослідження гендерних аспектів функціонування музичної та художньої шкіл міста Чугуїв Харківської області. Під час аналізу було виявлено, що лише 10 % дітей шкільного віку користуються послугами цих

«Структура бюджету країни, областей, міст значною мірою визначає, які з бажаних дозвіллевих практик чоловіки і жінки, хлопчики і дівчатка можуть реалізувати, а які ні. Щоб зменшити негативний вплив цього чинника, застосовується гендерне бюджетування.»

шкіл (5,57 % навчаються в музичній школі, 4,64 % – у художній). Хоча європейська освітня практика орієнтована на охоплення естетичною освітою усього школярства, і ознакою якісної середньої освіти стає наявність предметів естетичного спрямування серед обов'язкових (а не варіативних, як в Україні). У Чугуєві, де хлопців на 6 % більше, ніж дівчат, освітніми послугами шкіл естетичного виховання користуються переважно дівчата: 68 % з тих, хто відвідує музичну школу, та 73 % тих, хто ходить до художньої, це дівчатка (див. рис. 1).

Кількісна асиметрія учнівського складу школи естетичного виховання за статтю позначається й на дотриманні принципу гендерної справедливості у бюджетній політиці міста. Проведені проектною групою розрахунки виявили також гендерну асиметрію у використанні відповідних бюджетних коштів: 31 % з них спрямовувалися на задоволення естетичних потреб хлопців, а 69 % – дівчат.

Також було виявлено, що потреби хлопців в естетичній освіті менше задовольняються через низку причин: по-перше, пропозиції музичної школи орієнтовані більше на дівчат (наприклад, немає музичних класів гри на інструментах, що традиційно користуються популярністю у хлопців – саксофон, бас-гітара, барабани тощо); по-друге, впливають гендерні стереотипи щодо зразків «чоловічого» способу життя.

Також з'ясувалося, що гендерною домінантою у діяльності закладів естетичного виховання є «дівчинка 9-13 років», і більшість дітей залишають школи у 12-13 років.

Цей факт засвідчив недостатній рівень зацікавленості підлітків у продовженні естетичної освіти, що перешкоджає задовольняти потреби як дівчат, так і хлопців старшого віку (14-17 років). Слід брати до уваги, що сьогодні посилюється диференціація художніх потреб і смаків молоді під впливом урізноманітнення поля художнього життя. Творча самореалізація підлітків

потребує сучасного художнього контексту естетичних послуг – нових за змістом та формою, а значить, художні пропозиції шкіл естетичного виховання мають також модернізуватися.

На основі дослідження проектною групою були запропоновані «гендерні вставки» до Комплексної міської програми культурного розвитку на 2013-2016 р.р. м. Чугуїв у частині «Підвищення якості послуг естетичного виховання дітей шкільного віку».

Передбачено кошти на проведення досліджень для вивчення потреб хлопців та дівчат у послугах музичної та художньої шкіл.

Запропоновано використовувати дані з розбивкою за ознакою статі для модернізації естетичних освітніх програм з урахуванням потреб школярства різних статевих вікових груп.

Також заплановано модернізацію існуючої системи естетичних послуг у

напрямку відкриття нових гуртків та класів, що більшою мірою відповідали б потребам хлопців.

Отже, є надія, що встановлення рівних можливостей для гармонійного розвитку дітей шкільного віку Чугуєва, забезпечення гендерної справедливості стане одним із пріоритетних напрямків муніципальної молодіжної політики міста. І, безперечно, було б добре поширювати подібну практику в інших населених пунктах.

Експертний коментар:

Тетяна Іваніна – гендерна експертка, голова громадського об'єднання «Бюро гендерних стратегій і бюджетування»:

Усі ми помічали, що жінки й чоловіки по-різному проводять своє дозвілля. І цю різницю найчастіше пояснюємо тим, що такі, мовляв, реалії патріархального суспільства: жінкам і чоловікам пропонуються різні ролі, а значить – і неоднакове наповнення вільного часу. Проте є ще один чинник, що суттєво впливає на спосіб організації дозвілля жінок і чоловіків, хлопчиків і дівчаток, навіть більше – безваріантно визначає його. Таким чинником є структура бюджету країни, областей, міст, що значною мірою визначає, які з

бажаних дозвілєвих практик людина може реалізувати, а які ні. Щоб зменшити негативний вплив цього чинника, застосовується гендерне бюджетування, реалізацію одного з проектів якого описано на прикладі міста Чугуїв. Подібні проекти, що дотичні зокрема до сфери дозвілля, реалізовувалися

посадовців на практиці не розходилися з бюджетними асигнуваннями. Іншими словами, кожна державна політика для ефективного її виконання має бути підкріплена ресурсами, необхідними для досягнення поставлених завдань.

Державний бюджет безпосеред-

трати стають більш орієнтовані на конкретну споживачську групу, а бюджетні витрати, направлені в той або інший державний сектор, служать причиною соціальних змін умов життя людей, причому ці зміни носять характер цілеспрямованої дії.

Привабливість технології гендерного бюджетування також у тому, що вона дозволяє об'єднати інформацію про гендерну рівність і про державні фінанси. Такий підхід дозволяє зробити бюджет більш «прозорим» і зрозумілішим для громадян.

Гендерне бюджетування часто характеризують як просто «якісне бюджетування». Можна сказати, що гендерне бюджетування є «вершиною» всієї політичної стратегії врахування гендерної проблематики у публічній владі.

Завдяки гендерному підходу у бюджетуванні державні кошти розподіляються більш ефективно як із соціального, так і з економічного погляду. Саме тому останніми роками цей інструмент привертає все більшу увагу наукової спільноти, державних і громадських інституцій.

В Україні процес упровадження гендерних бюджетних ініціатив триває вже декілька років. Здебільшого це були інформаційні та просвітницькі заходи, що впроваджувались громадськими організаціями. Однак протягом останніх років за підтримки різних міжнародних донорських інституцій в Україні були реалізовані кілька проектів, що дали змогу набути практичного досвіду інтеграції гендерних питань в бюджети і програми різних рівнів.

Крім цього, у результаті такої роботи маємо українських експертів і експерток, які компетентні у практичному впровадженні гендерного бюджетування і створили громадське об'єднання «Бюро гендерних стратегій і бюджетування». Головна мета Бюро – підтримувати гендерні перетворення, просування ідей гендерної рівності та підвищення статусу жінок в Україні, а також посилення експертного потенціалу фахівчині і фахівців з питань гендерної політики.

Ми відкриті до співпраці і нових ідей та пропозицій! Зв'язатися з нами можна за адресою: genderdesk.ua@gmail.com

також у м. Городок (2011 рік, сфера фізкультури і спорту) і в м. Житомир (2012 рік, освітня сфера).

Гендерне бюджетування не означає складання бюджету окремо для чоловіків і для жінок або поділ 50/50, а **передбачає розподіл державних коштів більш адресно**, таким чином сприяючи *якісному та ефективному* використанню бюджетних коштів і наявних ресурсів, як з соціальної, так і з економічної точок зору.

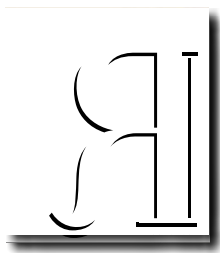
Якщо вислів Джона Девісона про те, що гроші люблять тишу, є справедливим, то за цією логікою бюджетотворення має бути найбільш утаємниченим процесом. І дійсно, будучи документом, який стосується усіх без винятку громадян, бюджет і до сьогодні залишається малозрозумілим для більшості людей, які професійно не займаються сферою фінансів. І допоки такий порядок речей буде незмінним – бюджет залишатиметься «таємницею за сімома замками».

Бюджет і справді є одним із найважливіших офіційних документів держави, що відображає пріоритетні завдання уряду. Саме тому дуже важливо, щоб політичні заяви державних

пов'язаний із потребами людей, а тому усе громадянство країни – як чоловіки, так і жінки – мають до нього безпосереднє відношення як особи, які сплачують податки і споживають послуги, що фінансуються за рахунків бюджету. Отже, цілком очевидно, що такого поняття, як «гендернонейтральний бюджет» не існує. Більш того, починаючи з 80-х років минулого століття гендерні активістки й активісти впроваджують нову технологію – «гендерний бюджет». Нині понад 90 країн світу впроваджують різні гендерні бюджетні ініціативи, що охоплюють громадянське суспільство, уряди й міжнародні організації.

Термін «гендерний бюджет» означає бюджет, який складений із урахуванням реальних потреб та інтересів гендерних груп. На практиці такий підхід вимагає проведення ряду досліджень, спрямованих на виявлення гендерних потреб і проблем у певній галузі (наприклад, охорони здоров'я, освіти тощо), щоб мати змогу задовольняти такі потреби чи вирішувати реальні проблеми.

Крім того, гендерний підхід до бюджету сприяє тому, що державні ви-

ГЕНДЕРНИЙ ЖУРНАЛ «Я»

Журнал виходить із 2003 року

Засновник і видавець:
Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА»

Директорка:
Людмила Гусякова
guslyakova.krona@gmail.com

Головний редактор:
Олег Марущенко
oleg.maruschenko@gmail.com

Літературна редакторка:
Олена Малахова
omalakhova@ukr.net

Фоторедакторка:
Ольга Андрусик

Верстка:
Валерій Степанов

Адреса редакції:
E-mail: center.krona@gmail.com

У разі часткового або повного передруку публікацій посилання на журнал «Я», авторок та авторів є обов'язковим.

За достовірність інформації відповідають авторки та автори матеріалів.

Редакція не завжди поділяє позицію авторок та авторів публікацій.

Фінансовий партнер видання:
Фонд імені Гайнріха Бьоля,
представництво в Україні
www.boell.org.ua

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
КИЇВ

Електронну версію цього журналу, а також попередні номери можна знайти на нашому Гендерному порталі www.krona.org.ua.

На обкладинках використані західно-європейські та американські постери і рекламні матеріали кінця 40-х - початку 60-х років минулого століття.

Друк журналу здійснено видавництвом «Новое слово»
Наклад: 500 екз.

ЗМІСТ

Стор.

Аліна Курлович ПОШУКИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ЯК ... СПОСІБ «ПРОВЕСТИ ВІЛЬНИЙ ЧАС» В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ	4
---	---

Ксенія Адамська ГЕНДЕРОВАНЕ ДОЗВІЛЛЯ: ЧОМУ ЖІНКИ І ЧОЛОВІКИ ПО-РІЗНОМУ ПРОВОДЯТЬ ВІЛЬНИЙ ЧАС?	7
---	---

Микаэла, Полина Кальницкая ПОКА ОН НА РАБОТЕ. МЕТРОНОМ ЖЕНСКОЙ ЖИЗНИ	11
---	----

Олена Стрельник ЖІНКИ ТА ЧАС: МІЖ ЕФЕКТИВНИМ МЕНЕДЖМЕНТОМ ТА ТУРБОТОЮ	14
--	----

Ніна Потарська ЖІНОЧА СОТНЯ НА МАЙДАНІ	17
---	----

СВІТ В НЕРІВНОСТЯХ І ДОСЯГНЕННЯХ	21
----------------------------------	----

Татьяна Мищенко «ОТДЫХАТЬ КУЛЬТУРНО МЫ УМЕЕМ?»: ГЕНДЕРНЫЙ АНАЛИЗ СОВЕТСКОГО ДОСУГА ПО МАТЕРИАЛАМ ЖУРНАЛА «КРОКОДИЛ» В 1966 – 1972 ГГ.	22
--	----

Юлиана Демина «FOR LADIES ONLY» – НОВОЕ ИЛИ ХОРОШО ЗАБЫТОЕ СТАРОЕ?	26
---	----

Галина Фесенко ЕСТЕТИКА ДОЗВІЛЛЯ ТА ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ	30
---	----

Елена Малахова ВЕДЬМЫ-2014: ХОББИ, СТИЛЬ ЖИЗНИ ИЛИ СВОБОДА?	33
--	----

Наталія Дев'ятко ЩО ХОВАЄТЬСЯ ПІД ЯСКРАВОЮ ОБКЛАДИНКОЮ?	35
--	----